

Степан Бандера – символ нації. Ескізний нарис про життя і діяльність провідника ОУН: У 2 ч. – Львів, 1996. – Ч.П. 8. Колісник Р. Військова управа та українська дивізія “Галичина”. Діяльність Військової Управи та німецька політика відносно українських національних збройних сил в роках 1943–1945. НТШ в Канаді т.40.30. – Соруґһ, 1990. 10. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні. – Париж – Нью-Йорк. – Львів, 1993. 11. Брицький П.П. Україна у другій світовій війні(1939–1943 рр.). – Чернівці, 1995. 12. Косик В. Україна і Німеччина у другій Світовій війні. 13. Нюрнберґський процес: Сб. матеріалов. – М., 1989. – Т.3. 14. Ортинський Л.О. Група Південь т. зв. “Ролянд” // Свобода. – 1960. – 24 черв. 15. Косик В. Україна і Німеччина у другій Світовій війні. 16. Брицький П.П. Україна у другій світовій війні. 17. Дружини українських націоналістів в 1941–42 роках. 18. Брицький П.П. Україна у другій світовій війні. 19. Кальба М. Ми присягали Україні. ДУН 1941–1943 рр.

І.М.Сало

ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДРУЖИН УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

© Сало І.М., 2000

Досліджено історію створення Дружини українських націоналістів напередодні і в роки Другої світової війни.

The paper dedicated to the history of creation of the Ukrainian Nationalists Brigade (Drushyna) on the eve and during World War II.

У радянській історіографії штучно панувало твердження, що ОУН спільно з німцями намагалися насадити фашизм на території України, а Похідні групи ОУН, батальйони “Нахтігаль”, “Роланд”, сформовані з українських буржуазних націоналістів, причетні до масових вбивств мирних громадян України.

Орієнтації на Німеччину не було, незважаючи на те, що інтереси Німеччини після Версалью та інтереси українського народу в дечому збігалися. Інколи могла виникнути думка, що Німеччина за певних обставин була б спроможна відіграти в завоюванні волі України певну позитивну роль. Врешті ця держава майже ніколи не заперечувала здогадок про орієнтацію на неї. Їй це було вигідно. Навпаки час від часу в німецькій пресі позитивно висвітлювано українські національні прагнення. Німці розповсюджували карти з визначенням українських територій тощо.

Слід звернути увагу на становище політичних сил у самій Німеччині після 1933 р., тобто тоді, коли до влади прийшли фашисти. На відміну від Радянського Союзу, де всевладною була Комуністична партія – фактично, її верхівка, в Німеччині крім гітлерівської партії, яка, наслідуючи більшовиків, прагнула монополюю панувати, досить могутніми були генералітет і офіцерство.

Представники німецького командування адмірал Канаріс і генерали Браухіч, Райхенау та інші розуміли, що без збройного виступу України та інших уявлених націй тоталі-

тарного СРСР перемогти більшовиків тільки вермахтом неможливо. В цей час, коли Гітлер планував зробити з України колонію, фізично винищивши десятки мільйонів населення, військові вважали, що Україна під крилом Німеччини повинна мати певну автономію. Тому провід ОУН домовився з представниками німецького верховного командування, які прихильно ставилися до українців, про створення національних формувань.

Військові вишколи ОУН відбувалися конспіративно. Вони давали переважно теоретичне знання, але мало давали практичного військового вміння, яке можна було набути тільки у війську, “Тому, – як пише, С.Бандера, – ОУН використовувала нагоди заповняти своїми членами військові, озброєні відділи за таких умов, з яких не виникали жодні політичні чи військові зобов’язання, які давали б змогу проводити повновартісні військові вишколи” [1]. Військовий штаб і провід ОУН, зваживши ситуацію і перспективи її розвитку, вирішили використати можливість організувати і вишколити за допомогою німецьких військових чинників українські відділи у зв’язку з насуванням війни між Німеччиною і СРСР. Передбачалось серед воєнних подій широко розгорнути власну протибільшовицьку боротьбу, перейшовши з революційно-підпільних до повстанських дій. Для цього треба було формувати свої власні військові сили. На тих теренах, де буде зламана сила большевицьких окупантів, проголосити відновлення самостійної Української Держави, творити її уряд і розбудовувати самостійне державне життя, не оглядаючись на плани Гітлера.

Створення українських військових загонів почалося ще перед початком Другої світової війни. Влітку 1939 р. німецьке військово-відомство дало “добро” на формування першого українського збройного у складі військ III Рейху. Німці були зацікавлені у існуванні подібного загону – він мав би значне пропагандистське значення у польській кампанії. В свою чергу українські націоналісти отримали шанс взяти участь у реальних бойових діях. Тому створення загону було бажаним для обох сторін.

Легіон (батальйон) під кодовою назвою “Bergsbauer Hilfe” почав формуватися в серпні 1939 року в австрійському місті Віннер-Нойштадті [2]. Командування легіоном обійняв полковник Р.Сушко. У оперативно-тактичному плані легіон “Bergsbauer Hilfe” належав до сил 14-ї армії генерала Ліста з групи армій “Південь” під загальним командуванням фельдмаршала Руштенда. Легіон Р.Сушка дійшов разом з німецькими військами до м.Самбора. Однак внаслідок домовленостей з радянською стороною німці розпочали відступ за Перемишль. Легіон Сушка мусів терміново евакуюватися із зайнятого міста. Офіціоз нацистської партії, газета “Фелькішер Беобахтер” 28 червня 1941 р. вмістила спогади німецького учасника тих подій Б.Брема, який досить високо оцінив бойові якості бійців легіону та загальну українську гостинність і доброзичливість. Той же автор стверджує, що наказ залишити Самбір навіть німецькі вояки зустріли з небажанням, а частина українців залишилась для ведення в радянському тилу підпільної роботи [3].

Відступ від Самбора можна розглядати як чергову поразку. Однак важливо виділити ряд моментів, які позитивно вплинули на подальший хід історії українського націоналістичного руху.

Насамперед було налагоджено більш тісні зв’язки у середовищі вермахту, що дозволяло частково вийти з-під опіки абверу і зайнятися окрім диверсійно-розвідувальної справді військовою діяльністю. Після вересневого наступу німецької армії у 1939 р. українські націоналісти втратили одного з ворогів – Польщу, що дозволяло зосередити сили на підготовці до війни з СРСР. Українські етнічні землі в наслідок подій 1939 та 1940 рр. у своїй більшості опинилися під владою єдиного окупанта, а не чотирьох, як це було раніше.

Це дозволяло згуртувати головні сили ОУН, полегшувало пропагандистську та політичну роботу. Розгром Польщі та створення Генеральної Губернії відкривало шляхи до легальної діяльності українців на території колишньої Речі Посполитої. Відповідно ПУН та Військовий Штаб ОУН дістали змогу переїхати з Риму і Відня до Кракова, розташованого у безпосередній близькості від радянського кордону. У порозумінні з іншими легальними українськими організаціями вдалося відновити зв'язки з краєм і налагодити збір необхідної тактичної інформації.

У Кракові полковник Р.Сушко, користуючись першорядною роллю у тогочасному політичному житті міста і Генеральної Губернії в цілому, добивається від німецьких властей дозволу на відкриття спеціальних старшинських курсів. Лекції для слухачів читали підполковник Малець, сотник Овксентіїв, поручник Небола, поручник В.Кобзар та ін. [4]. Кількість слухачів перевищила 200 чоловік. У пресі з'являється повідомлення про те, що Військовий штаб ОУН просить усіх колишніх старшин Армії УНР та УГА подати короткі анкетні дані. Реакція була миттєвою: надійшло понад 1 500 анкет [5]. Подавали свої анкети навіть польські офіцери.

На початку 1941 р. у Кракові відбувся з'їзд комбатанських організацій. Організаторами були генерал М.Капустянський, полковник Р.Сушко, підполковники Т.Омельченко та Поготовко, генералхорунжий М.Омелян Павленко, сотник М.Хронов'ят. З'їзд утворив Генеральну Раду комбатанів на чолі з М.Омелянчиком Павленком та Воєнно-історичну Раду, яку очолив М.Капустянський. Як відзначає сам Капустянський, “до складу цих найвищих комбатанських установ втянуто весь український генералітет і більшість старшин генерального штабу старшої і нової дати” [6]. На американському континенті з подібною акцією (об'єднання колишніх комбатантів задля допомоги побратимам з Європи) виступив у квітні 1940 р. голова Українського Національного Об'єднання (Канада) генерал-хорунжий В.Сікевич [7]. Таким чином акція набула глобального характеру.

У березні 1941 р. М.Капустянський виступив із рефератом, що стосувався дослідження військового потенціалу та прогнозу на майбутню війну з СРСР. Примірник реферату, перекладений на німецьку мову, було надіслано до Генерального штабу німецьких збройних сил. М.Капустянський вказав, що бійці Червоної армії є витривалими, невибагливими, хоробрими, і це надає їм переваги у війні над будь-якою європейською армією. “Проте Ахілесова п'ята СРСР – це національне питання, зокрема українське питання і хибна їх хижацька й виснажуюча державно-політична система, і сюди треба скеровувати удар і йти з визвольними гаслами. Бо ж лише стратегічно перемогти СРСР буде дуже важко” [8].

Генеральна Рада комбатантів доручила полковникові А.Бізанцові провести переговори з німецькою стороною щодо створення українських збройних формувань у складі німецької армії. Це би дозволило, на думку М.Капустянського, на самому початку війни з СРСР перетягти на свій бік значну частину українців з Червоної армії (на той час Червона армія складалась на 20 % з виходців з України, а військові округи, що дислокувалися на українській території, були переважно українськими за національним складом) [9]. Однак фон Браухіч, вислухавши рапорт Бізанца, погодився на невеликі, не більше батальйона, українські військові формування у складі Вермахту [10]. До речі, пропозицією Браухіча скористалися бандерівці, створивши в квітні 1941 р. два батальйони – “Нахтігаль” і “Роланд” [11].

А.Бізанц також добився звільнення з німецького полону усіх українців, що воювали в складі польської армії. Але тільки майор Целевич та поручник Таранович (колишні активісти УВО) погодилися включитись у вишкільну роботу під керівництвом мельників-

ського ОУН. У цей же час досить активно діють прихильники С.Бандери, які також намагалися перетягти військових на свій бік. Я.Стецько, перебуваючи у Данцінгу, намагався схилити до співпраці генерала В.Зелінського. Німецький історик В.Брокдорф у праці “Таємні зносини другої світової війни” писав: “Перші контакти між офіцерами абверу та керівниками українських націоналістів, зокрема Бандерою, мали місце вже в жовтні 1939 року. Абвер домігся від головного командування дозволу Бандері прочесати табори військовополонених польської армії, відбираючи надійних солдат-українців. Особливе значення при цих пошуках надавалося тому, щоб знайти таких людей, що вже здобули військову підготовку у польській армії” [12].

Обидві фракції ОУН активно використовували будь-які можливості проникнення українців до німецьких збройних сил. З вересня 1939 р. українських націоналістів почали використовувати у системі охорони важливих військових об’єктів – т. зв. “Веркшутц”. У таборі охоронних військ “Веркшутц” біля села Барвінок, що на Лемківщині, крім мельниківців було чимало бандерівців [13]. У кожному із трьох батальйонів “Веркшутц” налічувалося 200–300 чол. особового складу, якими командували німецькі офіцери та їх українські заступники. При охоронних підрозділах створювалися старшинські школи, які встигли закінчити 20–25 чол. [14].

Ще однією галуззю військової справи, де могли застосувати свої сили українці, були відділи “Арбайтдінс” – “служба праці”. Курси арбайтдінстерів (мало популярних у середовищі націоналістів) відбувалися у дерев’яних бараках біля с.Криниці [15].

Надзвичайно цікавими документами тієї доби є секретні інструкції обидвох відламів ОУН на випадок початку війни. Ці документи збереглися повністю і нині вражають тотожністю мислення, стратегії і тактики як мельниківців, так і бандерівців [16]. ОУН поклала великі надії на те, що вступ німецьких військ в Україну викличе вибух революційних настроїв та стихійних повстань безпосередньо в українському середовищі. Цей вибух потрібно буде очолити – і тут знадобиться досвід ОУН. Декларувалося, що ОУН відкидає “нав’язування українському народові ролі пасивного обсерватора подій, що йтимуть на його землі, як теж усі рахунки дрібного купчика, щоб дістати готову державу від чужинців” [17]. Збройна боротьба мала відбуватися у двох площинах: а) повстанська акція та б) створення регулярного кадрового війська. Німецька армія розглядалась як союзник. Під час повстання проти радянської влади, особливо на Осередньо-Східних Українських землях (ОСУЗ), передбачалося повне перебрання ініціативи в руки членів ОУН. Також націоналісти мали слідкувати за тим, щоби коменданти районів, представники комендатур у селах не були а) комуністами, б) колишніми сексотами, в) прихильниками іншого відламу ОУН. Також інструкції регламентували діяльність збройних загонів ОУН та окремих членів у випадку повстання (зриву), творення армії, розбудови державного апарату [18]. Отже, націоналісти до війни готувалися, і готувалися досить активно.

Як вже зазначалось, початок війни з СРСР українські націоналісти вітали з ентузіазмом. Відкрилися нові можливості проявити себе у бойових діях. Генерали Греков, М.Капустянський, М. та І.Омелянвичі-Павленки за кілька днів до початку війни звернулися до німецького уряду з проханням прийняти їх на військову службу. Правда, на німецьку службу було прийнято лише І.Омелянвича-Павленка-молодшого. Діти деяких політиків, що вже отримали німецьке громадянство, без вагань вступили до райхсверу. У німецькій армії воював і загинув у 1941 р. під Смоленськом син О.Скорописа-Йолтуховського [19], а у 1942 р. під Сталінградом загинув син генерала О.Грекова [20]. А.Мельник та

П.Скоропадський надіслали вітальні телеграми на адресу А.Гітлера з приводу початку війни.

На території Генеральної губернії творяться націоналістичні похідні групи. Майже одночасно їх творили як бандерівці, так і мельниківці. У квітні 1941 р. ОУН(б) були сформовані Дружини Українських Націоналістів (ДУН). Вони утворювали два легіони: північний – “Нахтігаль” (“Соловейко”), названий так тому, що у цьому легіоні під керівництвом Петра Гудзуватого (“Очеретенка”) діяв славетний хор, і південний – “Роланд”, Висилаючи відділ ДУНу на вишкіл до німецького війська, ОУН висунула свої умови, які були прийняті тими німецькими військовими чинниками, що організовували справу. Головними були такі: “завдання відділу – боротися проти большевицької Москви за відновлення і захист Самостійної Соборної Української Держави. Цілий відділ є під наказом Проводу ОУН, зобов’язаний перед ним присягою. Про введення відділу у воєнні дії вирішує Провід ОУН, і тільки за його згодою відділ виконує дотичні накази. Відділ підлягає німецькій військовій владі в межах військового вишколу та військового побуту, в той час зобов’язується до того спеціальними приреченнями, але не складає жодної німецької військової присяги. Відділ зберігає власний внутрішній порядок. Військова референтура Проводу ОУН надає військові ступені і встановлює командний склад у відділі ДУНу” [21]. Формально ці два легіони не входили до складу німецької армії, а лише діяли в порозумінні з нею. Інакше не можливо було одержати зброю і пройти військовий вишкіл для ведення бойових дій у новітніх умовах [22]. Північний легіон очолював Роман Шухевич, а південний – майор Євген Побігущий. “Нахтігаль” проходив військовий вишкіл в Нойгамері, що неподалік міста Саган, а “Роланд” – у Завберсдорфі біля Відня.

Північний курінь на вишколі перебував від початку травня до 17 червня 1941 р. Навчалось в ньому близько 330 осіб. Майже всі вони були членами ОУН. Багато з них мали вищу освіту. 18 червня “Нахтігаль” потягом вирушив до Ряшева, а звідтіля – маршем в околиці Радимина. У ночі з 22 на 23 червня 1941 р. в околицях Перемишля вони переходять Сян і з максимальною швидкістю намагаються добратися до Львова. У Львів курінь увійшов 30 червня 1941 р. о годині 4.30 в ранці. При вході до міста курінь поділено: частина першої сотні пішла до св.Юра, частина на вулицю Лонцького і Пелчинську; друга і третя сотні пішли на Замарстинів, де обложили тюрму та газівню; перша сотня, в якій перебував Роман Шухевич, мала також завдання здобути міську ратушу. До церкви св.Юра підійшли о 5–30, а о годині 6–30 Митрополит А.Шептицький прийняв делегацію з сотником Р.Шухевичем на чолі та німецьких старшин, що були разом з ними [23]. Після тижневого перебування у Львові 7 липня відділ вирушив через Золочів-Тернопіль-Сатанів-Проскурів-Вінницю в напрямі Києва [24]. Дружинники дійшли до Юзвина, але в наслідок анти-української політики гітлерівців далі не пішли і надіслали до Головного Командування Німецької армії заяву про те, що Український Легіон не може далі залишатися у складі її союзників [25]. В середині серпня 1941 р. “Нахтігаль” із Вінниці через Жмеринку-Проскурів-Львів-Краків потягом відправлено до Нойгамеру.

“Роланд”, що налічував приблизно стільки ж вояків, як і “Нахтігаль”, 6 липня 1941 р. залишив Завберсдорф і через Угорщину та Румунію попрямував до Одеси. Йому доводилося не тільки воювати проти більшовицьких окупантів, а й захищати українців від румунів, які діяли подібними методами, намагаючись використовувати для цього й німецькі війська. Підлеглі генерала Антонеску усвідомлювали справжню мету легіонерів, намагалися, де

тільки мали нагоду, шкодити їм. Але 27 серпня 1941 р. легіонерам було прочитано наказ Верховної Команди Вермахту – повертатися туди, звідкіля приїхали, тобто до Австрії [26].

У Франкфурті над Одером 21 жовтня 1941 р. південна і північна групи об'єдналися, і 650 молодих патріотів промарширували вулицями міста до своїх казарм, співаючи патріотичних пісень. Командиром реорганізованого Легіону став майор Побігущий, а його заступником – Роман Шухевич. Формация складалась з чотирьох сотень. Першою командував Роман Шухевич, другою сотнею М.Бригідер, третьою – поручник Василь Сидор і четвертою – поручник Павлик. Їх офіційна назва – Шуцманшафт батальйон ч.201 [27]. П'ятнадцять вояків із Легіону відмовилися підписати контракт на наступний рік служби. Для інших термін його дії вступив в силу 1 грудня 1941 р. Відбувши перевишкіл, легіон вже 19 березня 1942 р. був перекинутий в Білорусію для боротьби проти червоних партизанів. У боях проти більшовиків вояки Легіону здобули великі симпатії білоруського населення. Дуже завбачливим і потрібним виявилось також практичне засвоєння тактики і стратегії бойових дій німецьких військ проти партизанів і навпаки. Все це з кожним днем щораз чіткіше усвідомлювали гітлерівці і готувалися перетворити курінь у слухняних виконавців. Вже 1 грудня 1942 р. старшини і особовий склад вирішив перейти у підпілля. Причина – відмова нацистів визнати незалежність України і початок репресій щодо українського населення [28].

Починаючи з 5 грудня 1942 р. легіонери малими групами по 30–50 чоловік стали відправлятися потягами до Львова. До старшин куреня, які виїжджали 6 січня 1943 р. з Білорусі, приставили гестапівського офіцера. Старшин Легіону, які прибули на Львівський залізничний двірець, гітлерівці заарештували і вкинули до тюрми на Лонцького [29]. Вдалося врятуватися тільки Роману Шухевичу і ще одному старшині.

Підсумовуючи результати діяльності Легіону, можна сказати, що підстаршини і стрільці ДУНу пройшли не тільки добрий військовий вишкіл, а й здобули твердий гарт і практичний військовий досвід. Вони пізнали організацію, стратегію і тактику партизанської боротьби, що їх використовували більшовики в Другій світовій війні та німецькі методи поборювання партизанських відділів. Це знання було дуже корисне в утворенні УПА і в розгортанні її боротьби. Тобто, Дружини Українських Націоналістів дали Українській Повстанській Армії не тільки стрижневі командні і вояцькі кадри, а також великий досвід для вироблення власних організаційних і оперативних способів боротьби.

1. Бандера С. Командир-провідник // *Перспективи української революції*. – 1978. – С.303. 2. Наливайко Н. Легіони у національних війнах // *Народна воля*. – 1949. – 27 жовт. – С.2; Yurkevich M. *Galician Ukrainians in the German Militari Formations and in the German Administration // Ukraine during World War II: History and its Aftermath*. – Edmonton, 1986. – P.70. 3. *Націоналіст*. – 1941. – № 13. – 19 лип. 4. Капустянський М. *Військова підготовка ОУН // ОУН 1929–1954*. – С.137. 5. Там само. – С.138. 6. Там само. – С.137. 7. Сікевич В. *Всі до роботи ! // Боротьба за волю*. – Вінніпег, 1940. – № 4. – С.4–5. 8. Капустянський М. *Військова підготовка ОУН*. – С.137. 9. Гриневич Л. *Військове будівництво в Україні у 20-ті на початку 30 рр. ХХ ст.: національний аспект: Автореф. дис. ... канд. іст. наук*. – Львів, 1995. – С.14. 10. Капустянський М. *Військова підготовка ОУН*. – С.137. 11. Климшин М. *Передмова // У лавах дружинників*. – Денвер, 1982. – С.8. 12. Трофимович В. *Військова діяльність ОУН у 1939–1942 роках // Республіканець*. – 1994. – № 1. – С.65. 13. Бойцун Р. *Барвінок // У лавах дружинників*. – С.43. 14. Дмитрук К. *Безбатченкию*. – Львів, 1947. –

С.77. 15. Трофитмович В. Військова діяльність ОУН у 1939-1942 рр. // *Республіканець*. – 1994. – № 1. – С.65–71. 16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф.3833, оп.1, спр.75, арк.1-14; Державний архів Львівської області (далі ДАЛО). – Бібліотека, спр.3339, арк.1–17. 17. ДАЛО. Бібліотека, спр.3339, арк.1. 18. Там само, арк.2,5,8–17. 19. Хліборобський шлях. – 1941. – 21 верес. 20. Тинченко Я. Останній бій генерала // *Академія*. – 1995. – № 2. – С.15. 21. Бандера С. Перспективи Української революції. Видання Організації Українських Націоналістів. – 1978. – С.303–305. 22. Мірчук П. Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка) – командир армії безсмертних. – Нью-Йорк-Торонто-Лондон, 1970. – С.94. 23. Кальба М. “Нахтігаль” (курінь ДУН) у світлі фактів і документів. Денвер, 1984. – С.32–33; Кальба М. Дружини Українських Націоналістів. – Детройт, 1992. – С.109. 24. Мірчук П. Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка) – командир армії безсмертних. – С. 96–97. 25. Там само. – С.99. 26. Дужий П. Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин. – Львів, 1998. – С.145. 27. Там само. – С.145. 28. Лебідь М. Українська Повстанська Армія. Видання Пресового Бюро УГВР, – 1946. – С.11. 29. Побігущий Є. Дружини Українських Націоналістів ОУН-ДУН у 1941–1942 роках. Наша книгозбірня. – 1953. – Ч.13. – С.101.

С.О.Іващук

ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ, БІЛОРУСІВ ТА ІНШИХ ГРОМАДЯН ДО РУХУ ОПОРУ ГІТЛЕРІВСЬКИМ ОКУПАНТАМ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬШІ НА ПОЧАТКУ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

© Іващук С.О., 2000

Розглянуто проблеми залучення українців, білорусів та інших вихідців з СРСР, колишніх полонених, до антифашистської боротьби на території Польщі на початку німецько-радянської війни.

This article deals with the inducing of Ukrainians, Byelorussians and former citizens of the USSR, former prisoners of war to participate in the antifascist struggle on the territory of Poland at the beginning of German – Soviet war.

Вступ Радянського Союзу у війну проти фашистської Німеччини поклав початок другому етапу європейського руху Опору проти німецько-фашистських загарбників. Він викликав надію на звільнення від гітлерівського гніту всіх поневолених нею народів. Непередбачена ворогом мужня стійкість червоноармійців створювали в поневолених фашизмом країнах Європи сприятливі умови для нарощування та згуртування антифашистських сил і їх активізації. Розширюється партизанський рух в Югославії, Албанії, Греції, Франції та інших окупованих країнах. Активізується рух Опору проти гітлерівських